

DOI 10.31909/26168812.2022-(60)-19

УДК 376-057.87:796.011.3

PHYSICAL CULTURE AND SPORTS AS FACTORS OF POSITIVE SOCIALIZATION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ЧИННИКИ ПОЗИТИВНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Світлана Станева

аспірантка

E-mail: stanevasvetlana675@gmail.com

Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

Svitlana Staneva

postgraduate student

E-mail: stanevasvetlana675@gmail.com

Izmail State University of Humanities, Ukraine

ABSTRACT

The article identifies the specifics of familiarity with scientific and scientific-methodological works on inclusive education, as well as own pedagogical experience, which allow us to state with confidence the fact of an annual increase in the number of students with special educational needs (hereinafter referred to as special educational needs) and disabled people who study in inclusive conditions. The article also highlighted that due to the constant increase in the number of students with special needs included in the educational process, it was noted that «teachers are faced with the difficult task of meeting the specialized needs of such students, thereby enriching inclusive students in the classroom». It is also determined that domestic scientists are paying attention to the specified problem of «broad introduction of ideas of integration and inclusion to secondary schools, which requires changes to the process of training future teachers». Due to the fact that the problem of inclusion and the field of physical education did not pass by, we also state in our research that «the effectiveness of the introduction of inclusion in the field of physical education depends not least on the training of qualified pedagogical personnel». It was highlighted that despite the fact that there is a large number of works dedicated to the study of adaptation of children with special educational needs to the conditions of the general educational environment, we did not find a comprehensive analysis of the features of physical culture and sports as factors of positive socialization of children with special educational problems. Investigating the teacher's readiness to interact with students of various nosologies, we analyze psychological-pedagogical and defectological knowledge, and the goal of pedagogical activity is the development of the teacher's technical capabilities. Values, motives, orientation are the main characteristics of personal readiness to establish interaction, an important condition for the formation of subject-subject relations. The teacher is responsible for organizing conditions for successful learning, where the relevance of the problem of successful learning of students correlates with success in professional activities. The problem of training teachers to interact with students of various nosologies is implemented in the system of additional education, which is based on a systemic and holistic approach to interaction, effective pedagogical communication.

Key words: *physical culture and sports, factors, positive socialization, socialization of children, children with special educational needs, inclusive Soviet, adaptive physical culture, content of education.*

Постановка проблеми. Інтегроване навчання набуває все більшого поширення, одночасно держава намагається забезпечити кожній дитині з обмеженими можливостями здоров'я вже з раннього віку доступну та корисну для її розвитку форму інклюзії. У основу інклюзивної освіти покладено філософія, що ліквідує різну дискримінацію учнів, що

гарантує рівність всіх у праві на здобуття освіти і створює індивідуальні умови для навчання будь-яких дітей. У багатьох нормативно-правових актах йдеться про рівні права абсолютно всіх людей землі. Одним із таких прав, і, мабуть, настільки ж важливим, як і право на життя та свободу совісті є право кожного на здобуття освіти нарівні з усіма. Саме для вирішення цієї етичної та соціальної проблеми у багатьох країнах запроваджується інклюзивна освіта. Слід дати наукове визначення цього поняття. Інклюзивну освіту можна віднести до такого процесу розвитку загальної освіти, у якому передбачається доступність освіти всім, у межах адаптованості до різних потреб всіх учнів, що забезпечує доступом до освіти учнів з особливими освітніми потребами. Саламанська декларація виділила вісім принципів інклюзії:

1. Людина цінна просто тому, що вона людина незалежно від її здібностей та досягнень.
2. Всі люди на землі здатні відчувати і думати, навіть якщо вони не схожі на нас.
3. Усі люди мають право бути почутими іншими.
4. Кожна людина потребує інших людей. Всі ми потребуємо один одного.
5. Справжня освіта може здійснюватися лише у реальних взаєминах.
6. Кожна людина потребує дружби та підтримки своїх однолітків.
7. Для всіх учнів головним досягненням прогресу є їх досягнення, а не невдачі.
8. Сила людини у її різнобічному розвитку.

Але приймаючи «особливих» дітей у суспільство ми рідко замислюємося про їхній психічний комфорт. Адже їх виймають із звичного для них середовища «неповноцінних» людей, де їх самооцінки ніщо не зачіпало і занурюють у середу «не таких» дітей. Їх світ і уявлення про свої можливості докорінно змінюється і їм доводиться не лише вчитися нарівні з усіма, а й починати боротися зі своїми комплексами та страхами. Суспільство дійшло до прийняття нестандартних дітей, але вони дійшли самі до прийняття себе з усіма своїми недоліками та обмеженнями. Питанням адаптації дитини з обмеженими можливостями здоров'я займаються не тільки шкільні психологи, але також і багато інших фахівців. Однак головну позицію в інклюзивній освіті серед фахівців, які займаються з дітьми з ООП, займають практичні психологи. Саме вони займаються організацією інших фахівців та надають необхідні допомогу та підтримку протягом етапів початкової діагностики, необхідної корекції та подальшого розвитку особистості дитини. Психологічне сприяння можна розглядати як процес детального планування всієї подальшої роботи, спрямованої на успішну адаптацію дітей з обмеженими можливостями із соціальним середовищем здорових дітей. Ця робота спрямована на освоєння дітьми необхідних спеціальних навичок, які зможуть забезпечити послідовну появу у них навичок поведінки у суспільстві, діючих форм комунікації, як зі своїми однолітками, так і з дорослими, ґрунтуючись на такому виді партнерських відносин як суб'єкт-суб'єктне спілкування. Сам сенс психологічного сприяння дітей з ООП у створенні необхідних умов психологічного та педагогічного комфорту та у розвитку необхідних навичок спілкування з оточуючими їх дорослими та дітьми. Слід виділити перелік необхідних для створення психологічного комфорту умов:

1. Наявність спеціального обладнання для фізичного комфорту, який є обов'язковим компонентом для емоційної рівноваги та, отже, психологічного благополуччя.
2. Наявність професіоналів у галузі медицини, педагогіки, соціології, дефектології для забезпечення безпеки дітей та для належного за ними догляду.
3. Психологічна підготовленість школярів, у чю середу розміщуватимуться діти з ООП. А саме руйнування стереотипів щодо осіб з ООП, налагодження дитячого колективу на спільну роботу, формування розуміння, поваги та толерантності щодо дітей з ООП, прийняття дітей-інвалідів як рівних собі.
4. Проведення педагогами та психологами спеціальних тренінгів на адаптацію дітей з

ООП у середовищі здорових однолітків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Максакова Л. В., Айрумян Г. С., Кочина Л. П., Баширова Р. Р. наводять ряд вправ для успішної адаптації дітей з ООП у новому для них середовищі, а також для підготовки здорових дітей працювати з новими учнями, дітьми з ООП. Аналізуючи взаємодію з учнями різних нозологій, успіх якого залежить від здатності педагога організувати свою роботу з урахуванням міжособистісного спілкування з суб'єктом, ми дотримуємося думки І. Левченко та О. Приходько, що педагогічна діяльність як така будується відповідно до системи психологічних законів спілкування, взаємодії (Левченко, 2011: 19). Є. Гордієвська та Б. Овчинников розглядають спілкування як системний, багатоплановий процес організації та розвитку комунікації взаєморозуміння та взаємодії між педагогом та учням з урахуванням буттєвості, знань та умінь вибудовувати його (Гордієвська, Овчинников, 2008: 339). Л. Максакова та Г. Айрумян, розглядаючи основні рівні ураження зорової системи, виділяють певні функціональні відхилення, а, аналізуючи особливості зорової дисфункції, виділяють такі її характеристики, як міопія, гіперметропія, астигматизм, катаракта, глаукома (Максакова, Айрумян, Кочина, Баширова, 2019: 260). Вивчаючи можливості сліпих і слабозорих осіб, І. Волкова у своїх дослідженнях зазначає, що слухове та дотикальне сприйняття є основними компенсуючими механізмами сліпих при розумінні навколишнього світу. Значення слуху в житті слабозорих незмірно більше, ніж у людей із нормальним зором (Волкова, 2005: 238). О. Морозова виділяє основні групи людей з порушенням аутистичного спектру, які диференційовані з урахуванням тяжкості прояву хвороби, що дозволяє з урахуванням специфіки взаємодії в процесі навчання проводити психологічну корекцію, спираючись на реальні можливості людини (Морозова, 2015: 269). Т. Шаліна, Л. Петрова розрізняють такі види патології опорно-рухового апарату: захворювання нервової системи, вроджену патологію опорно-рухового апарату, дитячий церебральний параліч, набуті захворювання та спінальні порушення (Шаліна, Петрова, 2011). І. Левченко, О. Приходько, розглядаючи клініко-психолого-педагогічну характеристику учнів із порушенням опорно-рухового апарату, виділяють специфічні особливості дітей цієї категорії (Левченко, Приходько, 2011).

Мета статті: теоретично розглянути та розкрити особливості фізичної культури і спорту – як чинників позитивної соціалізації дітей з особливими освітніми потребами.

Результати дослідження. Інклюзивна освіта сьогодні – альтернатива спеціальній. І готовність до інклюзії у освітян необхідно формувати вже на етапі професійної підготовки. Готовність педагога підтримувати сприятливий психологічний клімат в інтегрованому колективі та здійснювати управління діяльністю дітей належить до комунікативно-організаційного компонента інклюзивного освітнього середовища як простору соціалізації дітей з різними можливостями та особливостями (Андрєєва, 2015). Ідея необхідності посилення професійної підготовки педагогів у напрямі інклюзивної освіти піднімається у різних країнах (Бадалян, Журба, Тімоніна, 2018). Дослідники наголошують на необхідності формування соціально-професійних компетенцій, включаючи толерантність, саме на її основі можна формувати реалізацію інклюзивної освіти.

Актуальність формування у вчителя фізичної культури реалізації інклюзивної освіти обумовлена змістом самого предмета, він позбавлений «теоритизованості». Успіх учня на такому уроці, залежить від фізичної активності, яку не завжди може продемонструвати учень з особливими потребами. Реалізація уроків фізичної культури, на яких присутні і «типові» діти, і учні з особливими потребами – непросте завдання. Не слід забувати, що соціалізації дітей з ООП сприяє як особистісне, інтелектуальне, а й фізичний розвиток та виховання. Велика відповідальність лежить саме на вчителі фізичної культури (Агошкова, Ахлібінська, 2018).

Тому важливим є виявлення рівня готовності до інклюзії у школі у студентів (напряму підготовки «Педагогічна освіта»), які навчаються за профілем «Фізична культура».

Вибірку дослідження склали студенти 2-5-го курсів ІДГУ педагогічного факультету з напрямом підготовки «Фізична культура», які були поділені на 2 групи: першу склали студенти 2-3-го курсів (42 особи), які ще не вивчали дисципліну «Психолого-педагогічне супроводження інклюзивної освіти», другу – студенти 4- 5-го курсів, у яких зазначена дисципліна вже пройдено (31 особу). Як методи дослідження була використана анкета, що діагностує ставлення до інклюзії, та «Методика оцінки здатності педагогів вирішувати професійні завдання», запропонована Одеським інститутом післядипломної освіти для виявлення рівня вирішення професійних завдань з організації інклюзивної освіти. Обробка результатів передбачала їх якісний аналіз.

Якісний аналіз результатів анкетування дозволив порівняти ставлення до інклюзивної освіти у студентів молодших та старших курсів. У питанні «Як Ви розумієте інклюзивну освіту?» студенти молодших та старших курсів продемонстрували однаково високий рівень розуміння цього явища (87,1% студентів 4-5-го курсів та 71,43% студентів 2-3-го курсів). Це вказує на позитивну тенденцію в усвідомленні майбутніми педагогами важливості та необхідності цієї форми освіти.

Призначення інклюзивної освіти студенти побачили у можливості дітям з ООП здобути освіту в масовій школі (51,61 % старшокурсників та 47,62 % студентів 2-3-го курсів), у підвищенні якості соціалізації дітей з ООП (38,7 % студентів 4- 5-го курсів і 14,29% молодших курсів, що навчаються). Цікавим є той факт, що всі відповіді мають якісний характер, вказують на всебічне розуміння мети та завдань інклюзивної освіти, і лише 9,68 % старшокурсників не змогли розкрити призначення інклюзивної освіти. А от серед студентів молодших курсів таких виявилось 38,09%.

На запитання «Як Ви ставитеся до учнів з особливими освітніми потребами?» позитивне та нейтральне ставлення висловили 80,65% студентів 4-5-го курсів та 90,48% студентів 2-3-го курсів. Негативне ставлення позначили лише 3,23% студентів 4-5-го курсів та 0% – 2-3-го курсів. 16,13% старшокурсників і 9,52% молодших курсів, що навчаються, не змогли відповісти на це питання. Результати свідчать про високу гуманність майбутніх педагогів, здатних вибудовувати доброзичливі взаємини з усіма учнями.

Проблему організації інклюзивної освіти студенти вважають актуальною з таких причин:

- збільшення кількості дітей з особливими освітніми потребами (45,16% респондентів із вибірки старшокурсників та 19,05% респондентів із групи студентів молодших курсів);
- школа не може забезпечити умови для повноцінного навчання та супроводу дітей з ООП – відсутність тьюторів, компетентних педагогів у цій галузі (9,52 % молодших курсів, що навчаються, і 19,35 % студентів-старшокурсників);
- необхідність розвитку почуття власної значущості в суспільстві у дітей з особливими потребами, прийняття дітьми один одного (19,05% учнів 2-3-го курсів та 16,13% старшокурсників);
- підвищення гуманного ставлення до дітей з особливими потребами як тенденція у всьому світі, необхідність зміни менталітету (14,29% студентів 2-3 курсів);
- зміна соціальних установок і усунення страху батьків здорових дітей у разі їх спільного навчання з особливими дітьми (6,45% старшокурсників і 23,81% молодших курсів, що навчаються).

Не змогли визначити актуальність інклюзивної освіти 12,9% опитаних старшокурсників та 28,57% респондентів із вибірки 2-3-го курсів; 6,45% студентів 4-5-го курсів вважали, що вона неактуальна. Так студенти глибоко та повно аналізують проблему організації інклюзивної освіти на сьогоднішній день, усвідомлюють проблемні зони

реалізації інклюзії у загальноосвітній школі.

«Чи готові Ви працювати в установі, де навчаються діти з особливими освітніми потребами?» – відповіді це питання розподілилися так: «так» відповіло 45,16 % студентів старших курсів і 85,71% студентів молодших курсів; 54,84% старшокурсників і 14,29% учнів 2-3-го курсів дали відповідь «ні» чи важко відповісти, тобто морально не готові. Оскільки студенти старших курсів вивчали дисципліну «Психолого-педагогічні засади інклюзивної освіти» і тому добре знають особливості дітей з ООП, то, можливо, у них сформувалися страх та почуття високої відповідальності перед їх навчанням. Студенти ж молодших курсів поки що не усвідомлюють ступінь труднощів, з якими можуть зіткнутися під час навчання особливих дітей, тому їх відсоток готовності статистично вище.

На запитання «Чи готові Ви надати допомогу учню з особливими освітніми потребами, навіть якщо це не входить у ваш функціонал? позитивну відповідь дали 67,74% студентів старших курсів і 85,71% молодших курсів, що навчаються. Педагог – професія «допомагаюча», тому студенти потенційно готові надавати допомогу і дітям з особливими потребами. Про це вказують такі відповіді, як: «вони такі самі діти», «допоможу, ніж зможу», «допомагати людям – це норма життя».

Таким чином, нагальним завданням вищої школи є підготовка майбутніх учителів фізичної культури до розробки та реалізації навчальних програм для кожної дитини, яка має особливі освітні потреби. Підвищити рівень психологічної готовності до роботи з особливими дітьми дозволить також організація педагогічних практик на базі інклюзивних освітніх закладів та включення студентів до соціальних проектів, спрямованих на надання адресної допомоги дітям з особливими освітніми потребами.

Варто сказати, що фізичне виховання відрізняється від інших дисциплін дошкільного, шкільного та інших рівнів освіти вже тим, що той, хто навчається, виховується не тільки розумово, а й тілесно (Пустовалова, 2018). Як зазначають у своїй роботі О. Морозова та співавтори, «ця специфіка фізкультури призводить до більшого сприйняття фізичних відмінностей між учнями, і, таким чином, певні психічні фактори, будова тіла учнів та фізичні кондиції стають актуальнішими» (Морозова, 2015: 270).

Більше того, складність фізичного виховання полягає ще й у тому, що в умовах окремо взятого заняття одночасно можуть займатися такі категорії дітей:

1. учні, віднесені за станом здоров'я до основної, підготовчої та спеціальної медичної групи (СМР);
2. учні з обмеженими можливостями здоров'я (ООП);
3. учні з ООП, віднесені станом здоров'я до СМГ;
4. учні-інваліди (Тер-Григор'янц, 2018:74).

Дослідження проблеми підготовки вчителів до організації фізичного виховання у інклюзивних умовах ґрунтується на теоретичному аналізі наукової літератури в рамках предметної галузі, а також синтезі даних, отриманих у результаті проведеного аналізу (Пустовалова, 2018: 71). Узагальнення отриманих знань та наявного досвіду, дозволило структурувати виявлені авторами труднощі педагогів при здійсненні ними фізичної виховання в інклюзивних умовах та на основі наявної інформації запропонувати корективи програми підготовки майбутніх вчителів фізичної культури (або адаптивної її форми, тобто адаптивної фізичної культури, далі – АФК) (Лубишева, 2019: 95).

Так, І. Волкова наводить дані, які «характеризують рівень готовності молодих вчителів до інклюзії і свідчать про те, що більшість із них вважають себе недостатньо підготовленими» (Волкова, 2005: 238). Подібні результати виявлено в дослідженнях, проведених Є. Гордієвською (Гордієвська, Овчинніков, 2008: 239) та співавторами з педагогами дошкільної освіти Австралії, Канади, Гонконгу, Сінгапуру, Індії, а також В. Краєвським (Краєвський, 2011: 24) – з учителями загальної освіти у країнах Сходу (Корея,

Японія). У цих дослідженнях наголошується на відсутність належного ефекту у формуванні готовності педагогів до інклюзії в умовах курсів підвищення кваліфікації. Незважаючи на те, що в результаті підвищення кваліфікації фахівці починають позитивно ставитися до інклюзивних класів, у них все ж таки спостерігається відсутність ефективності в реалізації освітнього процесу.

Особливу увагу серед робіт з проблем організації фізичного виховання учнів в умовах інклюзії, варто приділити монографії Л. Максакова «Підвищення психологічного благополуччя школярів в умовах інклюзії». Так, у монографії зазначається, що основна маса педагогів «зазнає гострої потреби в психолого-педагогічних знаннях основ корекційного навчання, індивідуальних особливостей учнів з ООП, психології спілкування та міжособистісних відносин» (Максакова, Айрумян, Кочина, Баширова, 2019: 260).

Як зауважують Є. Гордієвська та Б. Овчинніков (2008), «інклюзивна освіта пред'являє особливі вимоги до професійної та особистісної підготовки педагогів, які мають ясно розуміти сутність інклюзивного підходу, знати вікові та психологічні особливості вихованців з різними патологіями розвитку, реалізувати конструктивна педагогічна взаємодія між усіма суб'єктами освітнього середовища» (Гордієвська, Овчинніков, 2008: 339).

У своїй роботі О. Морозова звертає увагу на проблему, яка «визначає компетентність вчителя адаптивної фізичної культури» (Морозова, 2015: 269) Так, серед труднощів в організації занять фізичним вихованням учнів в інклюзивних умовах, О. Морозова вказує на недостатність знань медико-педагогічного характеру вмісту матеріалу та інвентарю для занять адаптивною фізичною культурою.

Вирішення проблеми недостатності знань медико-педагогічного характеру, вбачається у внесенні відповідних коректив у підготовку вчителя фізичної культури. Так, необхідно проводити підготовку майбутніх спеціалістів з опорою на медико-педагогічні засади, що створить успішну та якісну значну базу при організації занять з адаптивної фізичної культури та спортом особами з обмеженими можливостями здоров'я.

Для фізичного виховання, що реалізується в інклюзивних умовах, характерні труднощі в організації педагогічного процесу, в ході якого можуть виникати складнощі в встановленні у дітей з інвалідністю дружніх відносин з однолітками.

Неоднорідність результатів опитування у двох дослідженнях ми можемо пояснити не високим рівнем знань та досвіду в організації фізичного виховання в інклюзивних умовах (Блауберг, Юдін, 2017: 44)), а й рекомендуються конкретні дії щодо організації системи підготовки за умов вищої школи майбутніх фахівців, здатних до здійснення інклюзивної практики. Так, автори пропонують «введення спеціальних модулів у підготовку педагогів на рівні бакалаврату та магістратури, а також проходження педагогами з фізичної культури перепідготовки у системі підвищення кваліфікації» (Блауберг, Юдін, 2017: 45). Водночас варто віддати належне І. Блаубергу та співавторам, які досить докладно розкрили цільові установки та структуру спеціального освітнього модуля, спрямованого на формування професійних компетенцій інклюзивного характеру (Блауберг, Юдін, 2017).

Характеризуючи кожен зі складових готовності майбутнього фахівця, здатного потім здійснювати свою діяльність в інклюзивних умовах, автори, на нашу думку, не виходять далі за рамки традиційного портрета випускника. Ймовірно, це пов'язано з тим, що в роботі даних авторів та роботах інших дослідників майбутні фахівці не наділяються важливими для їхньої професійної діяльності здібностями – вмінні організовувати та включати у фізкультурну діяльність усі категорії учнів одночасно: і здорових учнів, і учнів з ООП, і дітей-інвалідів.

Якщо керуватися даними про проблемні ситуації, що виникають у сфері фізичного виховання, що реалізується в інклюзивних умовах стає очевидним, наскільки важливим є

внесення коректив до:

- освітній процес щодо підготовки студентів спеціальності «Фізична культура» (або адаптивна її форма);
- програми перепідготовки вчителів фізичної культури;
- зміст курсів підвищення кваліфікації з підготовки фахівців для здійснення ними фізичного виховання у інклюзивних умовах.

Варто зазначити, що було запропоновано, на відміну від попередніх дослідників, не передбачуваний, а реальний перелік інклюзивних компетенцій, пов'язаних із формуванням у майбутніх фахівців умінь та навичок:

- програмування процесу фізичного виховання у умовах інклюзивного середовища;
- організації та проведення занять з дисципліни «Фізична культура» з учнями незалежно від їх освітніх потреб, у тому числі і в інклюзивних умовах;
- моніторингу результатів фізичного виховання у інклюзивних умовах;
- адаптації процесу фізичного виховання з урахуванням потенціалу учнів, їх здібностей, інтересів та соціокультурної власності (Лубишева, 2019: 95).

Всі проблеми та труднощі, з якими стикаються педагогічні працівники у фізичному вихованні у інклюзивних умовах, можна поділити на дві групи: труднощі педагогів при здійсненні фізичного виховання в інклюзивних умовах та проблеми підготовки педагогів до реалізації фізичного виховання в інклюзивних умовах. Друга група, у свою чергу, представлена двома підгрупами проблем: проблеми в умовах підвищення кваліфікації та курсів перепідготовки вчителів фізичної культури, а також проблеми під час навчання студентів – майбутніх вчителів фізичної культури.

З урахуванням виявлених проблем та труднощів обґрунтовано необхідність внесення коректив до програм перепідготовки вчителів та зміст курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а також доповнення з підготовки майбутніх вчителів фізичної культури інклюзивними компетенціями, дисциплінами та модулями, що формують уміння та навички інклюзивної діяльності з учнями.

Висновки. Була розглянута фізична культура і спорт – як чинники позитивної соціалізації дітей з особливими освітніми проблемами.

Проаналізували готовність педагога до взаємодії з учнями з різними нозологіями. Структура готовності педагогів до взаємодії з учнями з різними нозологіями представлена різними напрямками: особистісна готовність – Спрямованість на взаємодію – Цінності взаємодії – Мотиви взаємодії – Підтримка успішної взаємодії через співпрацю, довіра учнів різних нозологій – Установка на розвиток індивідуально-особистісного потенціалу учнів – Конфіденційність взаємодії з учнями – Чуйність, співпереживання у взаємодії – Відсутність до взаємодії; гностична готовність – Знання природи та сутності взаємодії – Знання індивідуальних особливостей учнів різних нозологій – Знання особливостей взаємодії з учнями різних нозологій – Причини порушень учнів – Закономірності взаємодії учнів різних нозологій – Психологічна готовність педагогів (емпатійна готовність, стійкість у стресових); процесуальна готовність – Специфіка взаємодії з учнями з порушенням слуху – Специфіка взаємодії з учнями з порушенням зору. – специфіка взаємодії з учнями з ментальними порушеннями – специфіка взаємодії з учнями з порушенням опорно-рухового апарату – володіння методиками моделювання взаємодії з учнями – володіння технологіями взаємодії – організація безбар'єрного середовища взаємодії. Відсутність знань медичного та дефектологічного характеру у педагогів створює бар'єри до взаємодії з учнями різних нозологій.

Описали проблеми інклюзивного навчання дітей із проблемами у розвитку. Адаптація дітей з обмеженими можливостями в суспільстві, підтримка їхнього психологічного комфорту та їх соціалізація – є найважливішими проблемами в педагогіці на сьогоднішній

день. Вирішити їх можна лише спільними зусиллями професіоналів усіх галузей освіти, а також не слід забувати про психологічну та педагогічну підготовку вчителів та педагогічного колективу. Адже прийняття до класу дитини з обмеженими можливостями здоров'я зобов'язує вчителя не тільки брати активну участь у соціалізації та стежити за тим, щоб успішно пройшла адаптація нездорової дитини в новому та здоровому колективі, а й самому бути педагогічно та психологічно готовим до прийняття у своєму середовищі нестандартної людини. Педагогу необхідно оволодіти наведеними у додатку вправами для того, щоб розташувати здоровий клас до дитини з ООП, і простежити за цією дитиною, її психологічним станом, успішністю і при необхідності надати їй медичну допомогу.

Розкрили особливості реалізації інклюзивної практики у закладах середньої освіти вчителями фізичної культури. Нагальним завданням вищої школи є підготовка майбутніх учителів фізичної культури до розробки та реалізації навчальних програм для кожної дитини, яка має особливі освітні потреби. Підвищити рівень психологічної готовності до роботи з особливими дітьми дозволить також організація педагогічних практик на базі інклюзивних освітніх закладів та включення студентів до соціальних проєктів, спрямованих на надання адресної допомоги дітям з особливими освітніми потребами.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Агошкова Є.Б., Ахлібінська Б.В. Еволюція поняття системи. Питання філософії. 2018. № 7. С. 170-179.

Андреева Л.В. Сурдопедагогіка. Київ, 2015. 576 с.

Бадалян Л.О., Журба Л.Т., Тімоніна О.В. Дитячий церебральний параліч. Київ: Здоров'я, 2018. 328 с.

Блауберг І.В., Юдін Б.Г. Проблеми цілісності та системний підхід. Харків, 2017. 448 с.

Волкова І.П. Облік індивідуально-типологічних особливостей у процесі навчання та виховання школярів з глибокими порушеннями зору: теоретичні та прикладні аспекти. Сім'я та здоров'я дитини: Дитина в сучасному світі. Сім'я та діти: матеріали XII Міжнародної конференції. суми, 2005. С. 238-242.

Гордієвська Є.О., Овчинніков Б.В. Індивідуально психологічні особливості інвалідів з ампутаціями кінцівок як значущий чинник їхньої реабілітації. *Вісн. ун-ту. Серія 12: Психологія. Соціологія. Педагогіка.* 2008. №2. С. 339-344.

Давидов В.В. Проблеми навчання. Харків, 2006. 133 с.

Краєвський В.В. Методологія педагогіки: посібник педагогів-дослідників. Чернігів, 2011. 244 с.

Левченко І.Ю., Приходько О.Г. Технології навчання та виховання дітей з порушеннями опорно-рухового апарату: навч. посібник для студ. середовищ. пед. навч. закладів. Моршин, 2011. 192 с.

Лубишева Л.І. Спорт та соціалізація: соціологічний контекст. *Теорія та практика фіз. культури.* 2019. № 9. С. 95.

Максакова Л. В., Айрумян Г. С., Кочина Л. П., Баширова Р. Р. Підвищення психологічного благополуччя у школярів з ООП в умовах інклюзивної освіти. *Молодий вчений.* 2019. № 27. С. 260-261.

Морозова О.П. Готовність студентів напряму підготовки «Педагогічна освіта» до роботи у системі інклюзивної освіти. Збірник статей науково-практичної конференції (з міжнародною участю): *Інноваційні процеси розвитку освіти: досвід та перспективи.* Житомир, 2015. С. 269-273.

Навчальний посібник з організації навчання інвалідів зі слуху у дошкільних освітніх організаціях / під кер. Р.Г. Тер-Григор'янц: авт. кільк.: О.А. Антонова, Н.Ю. Борякова,

Ю.В. Богинська, Б.А. Коростелев, Г.Л. Котова, О.Ю. Піскун, В.Е. Ромашкіна, Л.І. Рұл'онкова, І.Л. Соловійова, В.Р. Майєр, Є.А. Швець. Миколаїв, 2017. 249 с.

Пустовалова Н.І. Формування педагогічної готовності студентів вишу до роботи в умовах інклюзивної освіти. *Актуальні питання освіти*. Рівне, 2018. № 1. С. 171-175.

Шаліна Т.І., Петрова Л.А. Навчальний посібник (опорно-руховий апарат) Ч.1. Ірпінь, 2011. 96 с.

REFERENCES

Ahoshkova YE.B., Akhlibins'ka B.V. (2018). Evolyutsiya ponyattya systemy. *Pytannya filosofiyi*. № 7. P. 170-179. [in Ukrainian].

Andryeyeva L.V. (2015). *Surdopedahohika*. Kyiv. 576 p. [in Ukrainian].

Badalyan L.O., Zhurba L.T., Timonina O.V. (2018). *Dytyachyy tserebral'nyy paralich*. Kyiv: Zdorov'ya. 328 p. [in Ukrainian].

Blauberh I.V., Yudin B.H. (2017). *Problemy tsil'nosti ta systemnyy pidkhid*. Kharkiv. 448 p. [in Ukrainian].

Davydov V.V. (2006). *Problemy navchannya*. Kharkiv. 133 p. [in Ukrainian].

Hordiyevs'ka YE.O., Ovchynnykov B.V. (2008). Individual'no psykholohichni osoblyvosti invalidiv z amputatsiyamy kintsivok yak znachushchyy chynnyk yikhn'oyi reabilitatsiyi. *Visn. un-tu. Seriya 12: Psykholohiya. Sotsiolohiya. Pedahohika*. № 2. P. 339-344. [in Ukrainian].

Krayevs'kyy V.V. (2011). *Metodolohiya pedahohiky: posibnyk pedahohiv-doslidnykiv*. Chernihiv. 244 p. [in Ukrainian].

Levchenko I.YU., Prykhod'ko O.H. (2011). *Tekhnolohiyi navchannya ta vykhovannya ditey z porushennyamy oporno-rukhoveroho aparatu: navch. posibnyk dlya stud. seredovyshch. ped. navch. zakladiv*. Morshyn. 192 p. [in Ukrainian].

Lubysheva L.I. *Sport ta sotsializatsiya: sotsiolohichnyy kontekst. Teoriya ta praktyka fiz. kul'tury*. 2019. № 9. P. 95. [in Ukrainian].

Maksakova L. V., Ayrumyan H. S., Kochyna L. P., Bashyrova R. R. (2019). Pidvyshchennya psykholohichnoho blahopoluchchya u shkolyariv z OOP v umovakh inklyuzyvnoyi osvity. *Molodyy vchenyy*. № 27. P. 260-261. [in Ukrainian].

Morozova O.P. (2015). Hotovnist' studentiv napryamu pidhotovky «Pedahohichna osvita» do roboty v systemi inklyuzyvnoyi osvity. *Zbirnyk statey naukovo-praktychnoyi konferentsiyi (z mizhnarodnoyu uchastyu): Innovatsiyini protsesy rozvytku osvity: dosvid ta perspektyvy*. Zhytomyr. P. 269-273. [in Ukrainian].

Navchal'nyy posibnyk z orhanizatsiyi navchannya invalidiv zi slukhu u doskil'nykh osvityakh orhanizatsiyakh (2017). *Pid ker. R.H. Ter-Hryhor'yants: avt. kilk.: O.A. Antonova, N.YU. Boryakova, YU.V. Bohyns'ka, B.A. Korostelev, H.L. Kotova, O.YU. Piskun, V.E. Romashkina, L.I. Rul'onkova, I.L. Solovyova, V.R. Mayyer, YE.A. Shvets'*. Mykolayiv. 249 p. [in Ukrainian].

Pustovalova N.I. (2018). Formuvannya pedahohichnoyi hotovnosti studentiv vyshu do roboty v umovakh inklyuzyvnoyi osvity. *Aktual'ni pytannya osvity*. Rivne. № 1. P. 171-175.

Shalina T.I., Petrova L.A. (2011). *Navchal'nyy posibnyk (oporno-rukhovery apparat) CH.1*. Irpin'. 96 p. [in Ukrainian].

Volkova I.P. (2005). Oblik individual'no-typolohichnykh osoblyvostey u protsesi navchannya ta vykhovannya shkolyariv z hlybokymy porushennyamy zoru: teoretychni ta prykladni aspekty. *Sim'ya ta zdorov'ya dytyny: Dytyna v suchasnomu sviti. Sim'ya ta dity: materialy XII Mizhnarodnoyi konferentsiyi*. Sumy. P. 238-242. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті визначено особливості ознайомлення з науковими та науково-методичними напрацюваннями з питань інклюзивної освіти, а також власний педагогічний досвід, які дозволяють з упевненістю констатувати факт щорічного збільшення кількості учнів з особливими освітніми потребами (далі – як особи з особливими освітніми потребами) та інваліди, які навчаються в інклюзивних умовах. У статті також наголошувалося, що у зв'язку з постійним збільшенням кількості студентів з особливими потребами, включеними до навчального процесу, було зазначено, що «перед вчителями стоїть складне завдання задовольнити спеціалізовані потреби таких студентів, тим самим збагачуючи інклюзивних учнів класна кімната. «Також визначено, що вітчизняні науковці приділяють увагу вказаній проблемі «широкого впровадження ідей інтеграції та інклюзії до загальноосвітніх навчальних закладів, що потребує змін у процесі підготовки майбутніх учителів». У зв'язку з тим, що проблема інклюзії не оминула й сферу фізичного виховання, ми також у своєму дослідженні констатуємо, що «ефективність впровадження інклюзії у сферу фізичного виховання не в останню чергу залежить від підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів. персонал». Було наголошено, що незважаючи на те, що існує велика кількість робіт, присвячених вивченню адаптації дітей з особливими освітніми потребами до умов загальноосвітнього середовища, ми не знайшли комплексного аналізу особливостей фізичної культури та спорт як чинник позитивної соціалізації дітей з особливими освітніми проблемами. Досліджуючи готовність викладача до взаємодії зі студентами різних нозологій, ми аналізуємо психолого-педагогічні та дефектологічні знання, а метою педагогічної діяльності є розвиток технічних можливостей викладача. Цінності, мотиви, спрямованість є основними характеристиками готовності особистості до встановлення взаємодії, важливою умовою формування суб'єкт-суб'єктних відносин. Викладач відповідає за організацію умов для успішного навчання, де актуальність проблеми успішного навчання студентів співвідноситься з успішністю у професійній діяльності. Проблема підготовки педагогів до взаємодії зі студентами різних нозологій реалізується в системі додаткової освіти, в основі якої лежить системний і цілісний підхід до взаємодії, ефективно педагогічне спілкування.

Ключові слова: *фізична культура і спорт, фактори, позитивна соціалізація, соціалізація дітей, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта, адаптивна фізична культура, зміст освіти.*